

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Α΄ Γυμνασίου

Θεματική ενότητα:

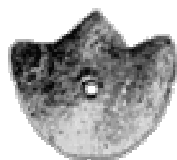
Η εκπαίδευση των παιδιών στην αρχαία Αθήνα

Τίτλος:

«Η εκπαίδευση των νέων στον αρχαίο και τον σύγχρονο κόσμο»

Συγγραφή: ΝΕΚΤΑΡΙΑ ΙΩΑΝΝΟΥ

Εφαρμογή: ΝΕΚΤΑΡΙΑ ΙΩΑΝΝΟΥ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2013

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.1. Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνοι υπο-ομάδας εργασίας αρχαίας ελληνικής γλώσσας δευτεροβάθμιας: Λάμπρος Πόλκας,

Κοσμάς Τουλούμης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101, Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Η εκπαίδευση των νέων στον αρχαίο και τον σύγχρονο κόσμο

Εφαρμογή σεναρίου

Νεκταρία Ιωάννου

Δημιουργός

Νεκταρία Ιωάννου

Διδακτικό αντικείμενο

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Τάξη

Α΄ Γυμνασίου

Χρονολογία

Από 22-10-2013 έως 24-10-2013

Σχολική μονάδα

Γυμνάσιο Καστελλάνων Μέσης Κέρκυρας

Διδακτική/Θεματική Ενότητα

Ενότητα 2^η: Η εκπαίδευση των νέων στην αρχαία Αθήνα [Πλάτων, «Πρωταγόρας» 325c-326c (ελεύθερη διασκευή)].

Διαθεματικό

Ναι

Εμπλεκόμενα γνωστικά αντικείμενα

Ι. Φιλολογικής Ζώνης

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Ιστορία

Νεοελληνική Γλώσσα

Νεοελληνική Λογοτεχνία

II. Άλλα γνωστικά αντικείμενα

Αισθητική Αγωγή

Πληροφορική

Χρονική διάρκεια

6 διδακτικές ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: εργαστήριο πληροφορικής

II. Εικονικός χώρος: διαδίκτυο.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Η υλοποίηση του συγκεκριμένου σεναρίου προϋποθέτει αφενός οι μαθητές να διαθέτουν στοιχειώδεις γνώσεις χειρισμού Η/Υ και να έχουν κατακτήσει βασικά εργαλεία των ΤΠΕ (εννοιολογικοί χάρτες, λογισμικό παρουσίασης, κειμενογράφος, πλοήγηση στο διαδίκτυο). Απαραίτητη, επίσης, κρίνεται η εξοικείωση των μαθητών με *ομαδοσυνεργατικές μεθόδους διδασκαλίας*, ώστε να εργαστούν σε ομάδες (μέθοδος Project) και να αναπτύξουν τη δημιουργικότητα, την συνεργατικότητα και την ενεργό μάθηση (Μπαγάκης 2000, 14). Το σενάριο παρέχει για τους μαθητές τη δυνατότητα *βιωματικής (ενεργητικής) εμπλοκής και ανοιχτής μάθησης* στο πλαίσιο της άτυπης εκπαίδευσης.

Η ενασχόληση του εκπαιδευτικού με το εν λόγω σενάριο αφετέρου μπορεί να θεωρηθεί ότι ίσως πραγματώνει σε έναν μεγάλο βαθμό την πρόταση του John Dewey να καταστεί «το σχολείο μια αληθινή μορφή της ζωντανής, γεμάτης ενέργειας κοινοτικής ζωής, αντί για ένα ξεχωριστό χώρο μάθησης» (το σχολείο πρέπει να είναι όχι ένας «προθάλαμος» της ζωής αλλά η ίδια η ζωή) (Bertrand & Valois στο Houssaye 2000, 166). Με δεδομένο ότι δε συγκρατούμε γνώσεις όταν τοποθετούμαστε απέναντί τους και τις αποστηθίζουμε σαν ηθοποιοί που μαθαίνουν τον ρόλο τους, αλλά μαθαίνουμε, όταν έχει κάτι νόημα για μας, όταν οι γνώσεις

γίνονται «κτήμα μας» μέσα από μια προσωπική σχέση, μέσα από την πράξη και τη χρήση (Pluckrose 1991, 15), ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να μπορεί να απαγκιστρωθεί από τον παραδοσιακό ρόλο της δασκαλοκεντρικής μεθόδου διδασκαλίας και να γίνει εμπνευστής και συνεργάτης, προτρέποντας τον μαθητή να καταστεί υπεύθυνος για τη δική του μάθηση, παρακινούμενος από το ενδιαφέρον του αλλά και την αλληλεπίδραση του με άλλους μαθητές, υλικά και εμπειρίες. Τέλος, η θεωρητική θωράκιση του διδάσκοντος με άρτια γνώση των ΤΠΕ και η κατάλληλη προεργασία που θα πραγματοποιήσει τόσο σε επίπεδο διαχείρισης του υλικού όσο και σε επίπεδο διεκπεραίωσης υλικοτεχνικών ζητημάτων που ενδέχεται να προκύψουν, θεωρούνται εκ των ων ουκ άνευ για την επιτυχή διεκπεραίωση του σεναρίου.

Ως χώρος πραγματοποίησης του σεναρίου ορίζεται το εργαστήριο πληροφορικής της σχολικής μονάδας ή, εναλλακτικά, σχολική αίθουσα που θα διαθέτει διαδραστικό πίνακα με απαραίτητη τη χρήση τουλάχιστον τεσσάρων υπολογιστών συνδεδεμένων στο διαδίκτυο.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Νεκταρία Ιωάννου: «Η εκπαίδευση των νέων στον αρχαίο και το σύγχρονο κόσμο», Αρχαία Ελληνική Γλώσσα, Α΄ Γυμνασίου, 2013

Το σενάριο αντλεί

—

Β. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Με αφορμή το κείμενο της δεύτερης ενότητας του σχολικού βιβλίου, οι μαθητές χωρίζονται σε τέσσερις ομάδες και αναζητούν πληροφορίες, προκειμένου να ανασυνθέσουν την εικόνα του εκπαιδευτικού συστήματος στην αρχαιότητα, αλλά και τη διαχρονική εξέλιξή του στις χώρες του δυτικού κόσμου ως τις μέρες μας, ώστε να

καταλήξουν σε οικεία συμπεράσματα σχετικά με τη δομή, τη λειτουργία και τη χρησιμότητά του.

Οι δραστηριότητες για την κάθε ομάδα είναι πέντε και έχουν κοινή συλλογιστική βάση και στοχοθεσία. Πιο συγκεκριμένα, η πρώτη δραστηριότητα λειτουργεί εισαγωγικά-προπαρασκευαστικά και φιλοδοξεί να συνδέσει αρχαίες λέξεις και εκφράσεις με το παρόν, ενώ στη συνέχεια η επισήμανση της διαχρονικής χρήσης της γλώσσας μεταφέρεται στο διδαγμένο κείμενο και εμπλέκει τους μαθητές στην αυτοέκφραση με τρόπο παιγνιώδη.

Η δεύτερη δραστηριότητα σχετίζεται, επίσης, με τη γλωσσική προσέγγιση. Οι μαθητές καλούνται να επεξεργαστούν με τη βοήθεια ηλεκτρονικών λεξικών μια κεντρική λέξη - κλειδί, ώστε να ανιχνεύσουν την ετυμολογία, τη σημασία, συνώνυμες και ομόρριζες λέξεις, ενώ όλος αυτός ο καταγισμός νέων λέξεων και άλλων που βιωματικά και συνειρμικά αναφέρουν αποτυπώνεται σε σύννεφο.

Στην τρίτη δραστηριότητα οι μαθητές, αφού προσπελάσουν διαδικτυακούς πόρους, καταγράφουν τα συμπεράσματά τους σε σχέση με το εκπαιδευτικό σύστημα μιας άλλης πόλης της αρχαιότητας (Σπάρτη), μιας άλλης αρχαίας χώρας (Περσία), ενώ παρακινούνται να προβληματιστούν σχετικά με την αληθινή αξία της παιδείας και κάνοντας ιστορική αναδρομή να αντιληφθούν την αξία του κεκτημένου της «δημόσιας και δωρεάν παιδείας» που οι ίδιοι απολαμβάνουν. Όπου κατέστη δυνατό, το υποστηρικτικό υλικό επιλέχθηκε από αρχαία κείμενα, τα οποία, βέβαια, οι μαθητές θα προσεγγίσουν από μετάφραση.

Η τέταρτη δραστηριότητα είναι στην πραγματικότητα λογική συνέχεια και εξέλιξη της προηγούμενης. Σε αυτή ζητείται από τους μαθητές να αξιοποιήσουν τα πορίσματα της ως τώρα μελέτης τους, να σταθούν κριτικά και να συγκρίνουν την αρχαία με τη νέα εποχή. Καθώς η άσκηση αυτή αποτελεί περαιτέρω αναβαθμό όσων προηγήθηκαν, υπάρχει η φιλοδοξία της βαθμιαίας απεμπλοκής των μαθητών από τη στείρα καταγραφή γνώσεων εγκυκλοπαιδικού χαρακτήρα. Στόχος, επίσης, είναι η υποστήριξη της ενεργητικής αυτοέκφρασης μέσω της υπερτόνισης του βιωματικού

παραλληλισμού και του προσωπικού χαρακτήρα που μπορεί να ενέχει δυνητικά η συγκεκριμένη δραστηριότητα.

Η τελευταία δραστηριότητα φέρνει τους μαθητές σε επαφή με τουλάχιστον ένα σύγχρονο λογοτεχνικό κείμενο ή περισσότερα και ταυτόχρονα, λειτουργώντας ως κατακλείδα, έχει ως στόχο να κεντρίσει την κριτική τους σκέψη δίνοντάς τους περιθώριο προσωπικού αναστοχασμού σε σχέση με τα θέματα που συνολικά πραγματεύτηκαν.

Το σενάριο προβλέπει μια τελευταία ώρα αφιερωμένη στην παρουσίαση του υλικού που δημιούργησαν οι ομάδες στην ολομέλεια, κατά τη διάρκεια της οποίας θα υπάρξει εκατέρωθεν αξιολόγηση αλλά και αυτοαξιολόγηση των ομάδων, ώστε να εξαχθούν τα τελικά συμπεράσματα.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Με αφορμή (και) την πρόσφατη επικαιροποίηση της συζήτησης περί μεθόδων και σκοπιμότητας της διδασκαλίας της αρχαίας ελληνικής στο δημόσιο σχολείο, το παρόν σενάριο ξεκινά από την παραδοχή ότι οι προβληματισμοί που έθεσαν διαχρονικά τα ποικίλα μοντέλα διδασκαλίας της αρχαίας ελληνικής δε στερούνταν πολιτικής ή ιδεολογικής φόρτισης, με αποτέλεσμα ο ρόλος του μαθήματος να θεωρείται σε αρκετές περιπτώσεις ταυτόσημος της τυπολατρίας, του φρονηματιστικού χαρακτήρα, του εγκυκλοπαιδισμού και του εθνοκεντρισμού του παραδοσιακού σχολείου (Ιωαννίδου-Κουτσελίνη, 1997). Έτσι, εφόσον σχετίζεται με το καθοριστικό πρώτο μάθημα, μέσω του οποίου οι νεαροί μαθητές έρχονται σε επαφή με τα αρχαία ελληνικά εν γένει, το σενάριο αποσκοπεί στο να αποδεσμευτεί από τον απομνημονευτικό και αναπαραγωγικό χαρακτήρα προσπέλασης του αρχαιοελληνικού λόγου και να μετατρέψει την ενότητα σε μάθημα αρχαιογνωσίας (Κακριδής, 1994). Στόχος του δεν μπορεί να είναι η διδασκαλία απλώς της γλώσσας ούτε μόνο του κειμένου, αλλά του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού στο σύνολό του, εμπλέκοντας

ταυτόχρονα ως μεθοδολογία προσπέλασης και το παιγνιώδες στοιχείο, την αδιαμφισβήτητη παιδευτική αξία του οποίου είχε ορίσει ο Πλάτωνας και έχει ερευνήσει η Montessori, ιδιαίτερα όσον αφορά τη χρήση του ως διδακτικού και υποστηρικτικού υλικού (Böhm στο Houssaye, 2000).

Καθώς, ωστόσο, το ζητούμενο είναι η εύρεση μιας εναλλακτικής αρχαιογνωσίας, η προσέγγιση του αρχαίου κόσμου δε στοχεύει τόσο στη στατική γνώση του παρελθόντος, όσο σε έναν κριτικό αναστοχασμό σχετικά με όσα στοιχεία αυτός κληροδότησε. Το ιστορικό γίνεσθαι παύει να λειτουργεί ως υπόδειγμα και γίνεται σχετικό παράδειγμα που καλεί τους μαθητές να σταθούν κριτικά και να προσπαθήσουν να το κατανοήσουν. Οι μαθητές απαλλάσσονται από νέου τύπου στερεότυπα, τα οποία δεν επιτρέπουν αξιολογικές κρίσεις ή θέλουν υποτιμημένη και δυσφημισμένη την αρχαιότητα στο πλαίσιο των ίσων αποστάσεων, που σε ακραίες μορφές επιβάλλει η πολυπολιτισμική ανάγνωσή της.

Για τους λόγους αυτούς, το σενάριο αποδεσμεύεται από τη φορμαλιστική αντίληψη για το μάθημα, ώστε να επιτευχθεί η προσέγγιση του αρχαίου λόγου περνώντας σε πιο απαιτητική διερεύνηση του πρωτότυπου αρχαιοελληνικού κείμενου, χωρίς περιορισμούς σε απομνημονευτικές και αναπαραγωγικές πρακτικές. Έτσι, προσπερνάται η ενασχόληση με τα γραμματικοσυντακτικά φαινόμενα της ενότητας (μέρος Β και Γ), για τα οποία εξάλλου ο διδάσκων μπορεί να αξιοποιήσει το πλούσιο υλικό από το βιβλίο για τον μαθητή [«Εξέλιξη ελληνικής γλώσσας»](#) του Ινστιτούτου Επεξεργασίας Λόγου, ενώ δίνεται η δυνατότητα προσέγγισης του αρχαίου κόσμου μέσω ενός κειμένου που αυτός παρήγαγε. Αυτή η προσέγγιση της αρχαιότητας έχει αξία όχι μόνο γιατί εισάγει τους μαθητές στην αρχαία σκέψη και τις απαρχές του δυτικού πολιτισμού, αλλά, επίσης, γιατί επιδιώκει την ενεργοποίηση των γνωστικών και πολιτισμικών δυνατοτήτων των μαθητών, ώστε να γίνουν ικανοί να οργανώσουν την κατανόηση του αρχαίου κόσμου ως ένα προστάδιο για την κατανόηση και του δικού τους κόσμου. Ο στόχος είναι να οδηγηθούν σταδιακά οι μαθητές σε έναν πιο προσωπικό διάλογο με τα κείμενα, να περάσουν από τον μύθο

του κειμένου στην ιστορία και τον κόσμο, όπου εμπλέκεται και η προσωπική τους ιστορία και ο δικός τους κόσμος και μέσω της προσωπικής ανάγνωσης και της πολιτισμικής διερεύνησης να μπορέσουν ίσως να αρχίσουν να διαμορφώνουν κριτήρια αξιολόγησης κάθε πολιτισμού.

Το σενάριο αξιοποιεί *το μοντέλο του ρόμβου της γλωσσικής εκπαίδευσης*, που αναπαριστά σχηματικά τη διδακτική πρακτική του γλωσσικού μαθήματος εντοπίζοντας στις τέσσερις άκρες ενός ρόμβου τις γνώσεις για τον κόσμο, τις γνώσεις για τη γλώσσα, τους γραμματισμούς και τις διδακτικές πρακτικές με επίκεντρο του σχήματος τις ταυτότητες μαθητών και εκπαιδευτικών (Κουτσογιάννης, 2012). Το σενάριο στηρίζεται, επίσης, σε παιδαγωγικές πρακτικές που σχετίζονται με τις θεωρίες της ανακαλυπτικής μάθησης του Jerome Bruner και του κοινωνικού εποικοδομισμού του Lev Vygotsky. Σύμφωνα με αυτές, στον μαθητή πρέπει να δίνονται ευκαιρίες να αντιμετωπίζει καταστάσεις επίλυσης ενός προβλήματος και ο εκπαιδευτικός πρέπει να τον βοηθάει να ανακαλύπτει μόνος του τη γνώση, όπως αυτός μπορεί να την αντιληφθεί μέσω της προσωπικής διερεύνησης των φαινομένων (Bruner, 1961). Επιπλέον, η οικοδόμηση των γνώσεων πρέπει να λαμβάνει χώρα σε συνεργατικά περιβάλλοντα, διαμέσου συζητήσεων που εμπειρικλείουν τη δημιουργία και την κατανόηση της επικοινωνίας και την από κοινού (μεταξύ ατόμων ή ομάδων) υλοποίηση δραστηριοτήτων (Wertsch, 1985). Έτσι, ο μαθητής οδηγείται στην αυτοεκπλήρωση και την αυτοαμοιβή, καθώς αυξάνονται οι διανοητικές του ικανότητες και ο βαθμός προσδοκίας του για επιτυχία, ενώ αναπτύσσει γνωστική στρατηγική και ικανότητα δημιουργικής σκέψης.

Τέλος, στην όλη διαδικασία η γλώσσα αναδεικνύεται ως πρωταρχικής σημασίας πολιτισμικό διαμεσολαβητικό εργαλείο, καθώς με αυτήν ο μαθητής μαθαίνει να οικοδομεί τη σκέψη του, να κατανοεί τον κόσμο γύρω του και να διαμορφώνει την ίδια του την ταυτότητα, επειδή μέσω αυτής μεταβιβάζονται αναπαραστάσεις κοινωνικών δομών και σχέσεων και νοήματα κοινωνικά καθορισμένα, είναι δηλαδή το σημαντικότερο μέσο αναπαράστασης του κόσμου στη

νόηση, με αποτέλεσμα η αντίληψη του κόσμου να βασίζεται σε αυτή. Καθότι, βέβαια, η γλώσσα είναι ένας κώδικας κοινωνικά καθορισμένος, είναι φανερό το μέγεθος του κοινωνικού καθορισμού της γνώσης (Βιγκότσκι, 2008).

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Επιδιώκεται οι μαθητές / μαθήτριες:

- Να έρθουν σε επαφή με τον αρχαίο κόσμο μέσω ενός κειμένου από το πρωτότυπο και να γνωρίσουν το εκπαιδευτικό σύστημα της αρχαίας Αθήνας, όπως παρουσιάζεται από τον Πλάτωνα, αλλά και μέσω της προσωπικής τους έρευνας σε συγκεκριμένους ιστότοπους.
- Να προσεγγίσουν από μετάφραση διάφορα αρχαία κείμενα και με σημείο αναφοράς την αρχαία Αθήνα να προβούν σε συγκριτική αξιολόγηση της αγωγής που λάμβαναν οι νέοι σε άλλες ελληνικές πόλεις της αρχαιότητας (κυρίως στη Σπάρτη) ή σε άλλα κράτη του αρχαίου κόσμου (Περσία).
- Να εμπλακούν σε μια ιστορική αναδρομή σε σχέση με τη διαχρονική οργάνωση της τυπικής εκπαίδευσης σε πανευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, ώστε μέσω των αποκλίσεων και επαναπροσδιορισμών να κατανοήσουν ότι η εκπαιδευτική πολιτική είναι ζήτημα άμεσα συνδεδεμένο με την εκάστοτε ιστορική περίοδο και τις αξίες που τη διακρίνουν.
- Να κατανοήσουν την αξία της πολύπλευρης παρεχόμενης εκπαίδευσης στη διαμόρφωση πολύπλευρης προσωπικότητας των εκπαιδευόμενων.
- Να προβούν σε διαπιστώσεις σχετικά με τη διαχρονική αξία αλλά και την αναγκαιότητα της εκπαίδευσης ως βασικού πανανθρώπινου αγαθού.
- Να εκτιμήσουν τα δεδομένα του δημόσιου, δωρεάν, διαφυλετικού, διαπολιτισμικού και κοινού και για τα δύο φύλα χαρακτήρα της σύγχρονης εκπαίδευσης που απολαμβάνουν, ώστε να γίνουν υπέρμαχοι και υπερασπιστές της.

Γνώσεις για τη γλώσσα

Επιδιώκεται οι μαθητές / μαθήτριες:

- Να εξοικειωθούν σταδιακά με τη νοηματική προσπέλαση ενός αρχαίου κειμένου από το πρωτότυπο, στην προκειμένη περίπτωση το κείμενο του Πλάτωνα που παρατίθεται στο σχολικό βιβλίο.
- Να πειραματιστούν με τη χρήση ηλεκτρονικών λεξικών όσον αφορά τη σημασία και την ετυμολογία λέξεων που σχετίζονται με την εκπαίδευση και αναζητώντας ομόρριζες και συνώνυμες λέξεις να καταλήξουν σε δικά τους συμπεράσματα για την εξέλιξη της ελληνικής γλώσσας.
- Να κατανοήσουν τη διαφορά μεταξύ των όρων εκπαίδευση – παιδεία – καλλιέργεια – αγωγή και να προβληματιστούν για τη σκοπιμότητά τους στον σύγχρονο κόσμο.
- Να ασκηθούν στην παραγωγή γραπτού λόγου για την υποστήριξη των πορισμάτων της έρευνάς τους.
- Να καλλιεργήσουν τη βιωματική εμπλοκή και την ενσυναίσθηση σε σχέση με τα προβλήματα που καλούνται να διεκπεραιώσουν, αρθρώνοντας λόγο προσωπικό και οικείο, που συνάδει με τα ποικίλα γλωσσικά περιβάλλοντα στα οποία εικονικά εμπλέκονται.

Γραμματισμοί

Επιδιώκεται οι μαθητές / μαθήτριες:

- Να σταθούν κριτικά απέναντι στην αυθεντία του σχολικού βιβλίου, το οποίο πρέπει να παύσουν να αντιλαμβάνονται ως μοναδική, δογματική πηγή γνώσης και να εξοικειωθούν με ανοιχτά και διερευνητικά περιβάλλοντα μάθησης (λεξικά, σώματα κειμένων, μηχανές αναζήτησης, ιστοσελίδες), ώστε να συνθέτουν τα δικά τους συμπεράσματα.
- Να μπορούν να διαχειρίζονται μόνοι τους διαφορετικούς πόρους που προσπελάζουν και να ασκηθούν στον έλεγχο της ορθότητας των πληροφοριών

που συναντούν κατά την αναζήτησή τους σε αυτούς, ώστε να επιλέγουν κριτικά τα στοιχεία που χρησιμεύουν στην έρευνά τους.

- Να ασκηθούν στη χρήση και τη σύγκριση πρωτογενών πηγών, την κριτική αποτίμησή τους και την εξαγωγή προσωπικών συμπερασμάτων.
- Να αναπτύξουν πνεύμα ομαδικότητας και συνεργασίας, ώστε ανταλλάσσοντας δεδομένα και απόψεις να οδηγούνται σε ασφαλή συμπεράσματα.
- Να συνθέτουν δημιουργικά τις πληροφορίες που βρίσκουν σε διαφορετικά κειμενικά είδη του γραπτού και του προφορικού λόγου.
- Να χειρίζονται αποτελεσματικά τις ΤΠΕ ως μέσο αναζήτησης πληροφοριών αλλά και ως μέσο επικοινωνίας και δημιουργίας πολυτροπικών κειμένων.
- Να γίνουν εντέλει οι ίδιοι δημιουργοί νέων ψηφιακών πόρων, οι οποίοι μπορούν να αναρτηθούν στο διαδίκτυο, ώστε να διασφαλίζεται η προσβασιμότητα και η συνεχής επικαιροποίησή τους από το σύνολο των επισκεπτών τους.
- Να ασκηθούν στην εμπειρισταωμένη άσκηση καλοπροαίρετης κριτικής και αυτοκριτικής σχετικά με τα πορίσματα των ομάδων εργασίας, ώστε να απεκδύσουν την επισήμανση ατελειών από την ενδεχόμενη ταύτισή της με τιμωρητικές πρακτικές και να κατανοήσουν την πολλαπλή ωφελιμότητα που προκύπτει από αυτού του είδους την ανατροφοδότηση, εφαρμόζοντάς την στην πράξη.

Διδακτικές πρακτικές

Οι διδακτικές πρακτικές με τις οποίες θα έρθουν αντιμέτωποι οι μαθητές και οι μαθήτριες στο συγκεκριμένο σενάριο έχουν ως στόχο να:

- Ενισχύσουν τη θετική τους αντίληψη για τις συνεργατικές μεθόδους.
- Αναπτύξουν την κριτική τους ικανότητα όσον αφορά τη συλλογή, καταγραφή και επεξεργασία του υλικού που είναι χρήσιμο για το έργο τους.

- Καλλιεργήσουν την αυτενέργεια και την ανάληψη πρωτοβουλιών εκ μέρους τους, προκειμένου να φέρουν σε πέρας με επιτυχία τις δραστηριότητες που τους έχουν ανατεθεί.
- Τους βοηθήσουν να αναπτύξουν υγιή κριτήρια εποικοδομητικής αξιολόγησης και αυτοαξιολόγησης.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Το σενάριο έχει ως αφορμή τη δεύτερη ενότητα του σχολικού εγχειριδίου, η οποία περιλαμβάνει ένα διασκευασμένο απόσπασμα από τον διάλογο «Πρωταγόρας» του Πλάτωνα, που αναφέρεται στην εκπαίδευση που λάμβαναν οι νέοι στην αρχαία Αθήνα. Η ενότητα αποτελεί, συνεπώς, μια πρώτης τάξεως ευκαιρία να μνηθούν οι μαθητές στον αρχαίο λόγο μέσω άμεσης επισήμανσης αφενός λέξεων, τύπων και δομών που έχουν επιβιώσει στη νέα ελληνική αλώβητοι στον χρόνο και αφετέρου παράδοξων και ανοίκειων όρων που συνιστούν την ειδοποιό διαφορά μεταξύ των δύο γλωσσικών μορφών.

Ταυτόχρονα, η ενότητα πριμοδοτείται θεματικά, εφόσον πραγματεύεται το διαχρονικό και επίκαιρο θέμα της παρεχόμενης εκπαίδευσης για τη νεολαία και προκαλεί άμεση συναισθηματική εμπλοκή των μαθητών, που μπορούν να ταυτιστούν με τους αρχαίους συνομηλίκους τους, καθώς με οξυμμένη περιέργεια βιώνουν με υπερδιέγερση τις πρώτες μέρες τους σε ένα καινούριο σχολείο με καινούριους συμμαθητές και δασκάλους και νέες, άγνωστες ακόμα, αξιώσεις από αυτούς (βλ. αντίστοιχη ενότητα του βιβλίου της [Νεοελληνικής Γλώσσας](#)).

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το προτεινόμενο σενάριο εντάσσεται στη [2^η Ενότητα](#) του σχολικού βιβλίου «Αρχαία Ελληνική Γλώσσα Α΄ Γυμνασίου» και με αυτό επιχειρείται η πραγμάτωση διδακτικών στόχων, όπως προβλέπονται από το [Πρόγραμμα Σπουδών \(ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ\)](#) και το [Βιβλίο του Εκπαιδευτικού, σσ. 30-32](#), που θα μπορούσαν να συνοψιστούν

στους ακόλουθους: εξοικείωση των μαθητών με κείμενα της αρχαίας ελληνικής, κυρίως της αττικής διαλέκτου· άσκηση των μαθητών στην κατανόηση των κειμένων αυτών με τη βοήθεια κατάλληλων γλωσσικών σχολίων· γνώση βασικών στοιχείων της αρχαίας ελληνικής γλώσσας σε ό,τι αφορά το γλωσσικό, σημασιολογικό – λεξιλογικό επίπεδο, που θα καταδείξει τη διαχρονική διάσταση της ελληνικής γλώσσας και του ρόλου της ως φορέα και δημιουργού ιδεών και αξιών του ελληνικού πολιτισμού· καλλιέργεια του ενδιαφέροντος για τον αρχαιοελληνικό πολιτισμό μέσω της σύντομης προβολής ποικίλων θεμάτων του αρχαίου ελληνικού βίου από την καθημερινή ζωή· σύγκριση τρόπου μόρφωσης των αρχαίων Αθηναίων με αυτόν που λαμβάνουν οι μαθητές και εντοπισμός ομοιοτήτων και διαφορών.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Με την χρήση των ΤΠΕ στη διδασκαλία ακολουθούνται κάποιες βασικές διδακτικές αρχές, οι σημαντικότερες από τις οποίες είναι: *η αρχή της εποπτικότητας, η αρχή της παιδοκεντρικότητας, η αρχή της αυτενέργειας, η αρχή της βιωματικότητας, η αρχή της εγγύτητας προς τη ζωή* (Κουτσός, 2000). Οι ΤΠΕ δημιουργούν ένα νέο πολυτροπικό μαθησιακό περιβάλλον μιας διαπολιτισμικής κοινότητας. Αντίθετα από *τη μετωπική παραδοσιακή παιδαγωγική και σύμφωνα με τη νέα παιδαγωγική της εποικοδομητικής προσέγγισης*, η μάθηση πλέον θεωρείται μια προσωπική και μετασχηματιστική διαδικασία, όπου οι ιδέες, οι εμπειρίες και οι απόψεις ολοκληρώνονται με τη δημιουργία νέας γνώσης. Οι μαθητές επιδιώκεται να οδηγηθούν από *την προσληπτική μάθηση και την παθητική αποδοχή στη διερεύνηση και τη διατύπωση της προσωπικής άποψης και να αναπτύξουν αναγνωστικές στρατηγικές, που θα τους οδηγήσουν στην αυτόνομη παραγωγή νοήματος και παράλληλα θα τους επιτρέψουν να ενεργοποιήσουν σταδιακά πιο απαιτητικές νοητικές λειτουργίες.*

Αναλυτικότερα, η χρήση των ΤΠΕ προωθεί την ενεργητική αυτομόρφωση των χρηστών. Οι μαθητές από απλοί θεατές παίρνουν ενεργό μέρος στη διαδικασία μετάδοσης των γνώσεων, λαμβάνοντας υπόψη υποδείξεις, αναζητώντας περισσότερα στοιχεία, ανακαλύπτοντας απόψεις, συλλέγοντας πληροφορίες, τις οποίες

κατηγοριοποιούν και οργανώνουν στα σημαντικότερα σημεία τους, επαναδιατυπώνουν τις απόψεις, τις πραγματεύονται εκ νέου και τις συνδυάζουν, για να καταλήξουν στη δική τους, ελέγχοντας αν στηρίζεται επαρκώς στα δεδομένα.

Επίσης, με την επικοινωνία των μαθητών με τις ΤΠΕ εφαρμόζεται η εξατομίκευση. Οι μαθητές ξεφεύγουν από το μαζικό σύστημα παραγωγής γνώσης και έχουν τη δυνατότητα να συμπεριφερθούν ελεύθερα, αναλύοντας τις πληροφορίες που τους παρέχονται, αναζητώντας τη λύση στα προβλήματα με τον ρυθμό και με τον τρόπο που επιθυμούν. Με τη μέθοδο της διερεύνησης αποφεύγεται η απομνημόνευση και οι μαθητές προσεγγίζουν, ανασυνθέτουν και αξιολογούν τις συλλεχθείσες γνώσεις (Τουρνά, 2001).

Κείμενα

Κείμενα σχολικών εγχειριδίων

Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων Ε΄ & ΣΤ΄ Δημοτικού: [Ζαν Ζακ Σεμπέ - Ρενέ Γκοσινύ, «Οι έλεγχοι»](#).

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα Α΄ Γυμνασίου:

-Ενότητα 2: [Η εκπαίδευση των παιδιών στην αρχαία Αθήνα](#)

-[Βιβλίο Εκπαιδευτικού](#)

Αρχαία Ελληνική Ιστορία Α΄ Γυμνασίου – Κεφ. Ε. Η ηγεμονία της Αθήνας (479-431 π.Χ.):

-Ενότητα 4: [Η συγκρότηση της αθηναϊκής κοινωνίας – Η καθημερινή ζωή](#).

-Ενότητα 5: [Η διαδικασία της μόρφωσης – Ο Αθηναίος και η εργασία – Η Αθήνα γιορτάζει](#).

Ινστιτούτο Επεξεργασίας Λόγου – Ε. Κ. «Αθηνά»: [«Η Εξέλιξη της Ελληνικής Γλώσσας Α΄»](#), 2006-7. Έργο: Πλειάδες, ενότητα: Νηρηίδες; Εκπαιδευτικά σενάρια, επιστ. υπεύθυνη: Ι. Κρητικού – Αντωνίου, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα: «Κοινωνία της

Πληροφορίας», Μέτρο 1.2, Γ΄ ΚΠΣ, ΕΑΙΤΥ [“e-yliko” – Η Διαδικτυακή Εκπαιδευτική πύλη του ΥΠΑΙΘ].

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Α΄ Γυμνασίου: [Νίκος Καζαντζάκης, «Η Νέα Παιδαγωγική»](#).

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Β΄ Γυμνασίου: [Γιώργος Ιωάννου, «Να΄ σαι καλά, Δάσκαλε!»](#)

Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός Γ΄ Γυμνασίου – Κεφ. 1Β: [Τι κάνω μετά το Γυμνάσιο;](#)

Κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

Αριστοφάνης, [«Ιππής» 178-189](#). Μτφρ. Δ. Α. Φωτιάδης. Στο *Αριστοφάνους Ιππής*. 1939. Αρχαίον κείμενον - εισαγωγή - μετάφρασις - σχόλια Δ. Α. Φωτιάδη. Αθήνα: Ζαχαρόπουλος [«Ελληνική Ιστορία στο Διαδίκτυο» – Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού].

Βλάχος, Α. 2010 [¹1954]. [Ο κύριός μου, Αλκιβιάδης](#). Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της «Εστίας» [“Scribd”].

Ζέη, Α. [«Οι βαρετές Κυριακές, ο Ίκαρος και η προπαίδεια»](#). Απόσπασμα από *Το καπλάκι της βιτρίνας*. 1974. Αθήνα: Κέδρος [Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού].

Κενίγκ, Β. 2010. [Η ζωή των παιδιών στην αρχαία Ελλάδα](#). Μτφρ. Γ. Ρεγκούκος. Αθήνα: Μεταίχμιο [Εκδόσεις Μεταίχμιο].

[Ο ρόλος των διανοουμένων της εποχής μας](#). Απόσπασμα από το Κ. Π. Μιχαηλίδης, 1984. *Οικείωση και αλλοτρίωση: Δοκίμια σύγχρονου και νεοελληνικού προβληματισμού*. Αθήνα: Αστήρ [“Scribd”].

Πλάτων, [«Πρωταγόρας» 325e-326c](#). Μτφρ. Β. Ν. Τατάκης. Στο *Πλάτων Πρωταγόρας*. χ.χ. (1957;). Αθήνα: Ζαχαρόπουλος [«Ελληνική Ιστορία στο Διαδίκτυο» – Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού].

Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα [Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας]:

-Αισχίνης, [«Κατά Τιμάρχου» 1.1-7](#). Στο *Aeschines*. 1919. Ed. C. D. Adams. Loeb Classical Library. Cambridge, MA: Harvard University Press / London: William Heinemann Ltd.

-Αριστοτέλης, [«Πολιτικά» 1337a33-1338b8](#). Στο *Aristotelis Politica*. 1957 [ανατ. 1964]. Ed. W. D. Ross. Oxford: Clarendon Press.

-Ισοκράτης, [«Παναθηναϊκός» 26-34](#). Στο *Isocrates I–III*. 1980. Ed. G. Norlin. Loeb Classical Library. Cambridge, MA: Harvard University Press / London: William Heinemann Ltd.

-Ξενοφών, [«Κύρου Παιδεία» 1.2.3 – 1.2.8](#). Στο *Xenophontis opera omnia I–V*.²1900–21 [ανατ. 1961–1971]. Ed. E. C. Marchant. Oxford: Clarendon Press.

-Ξενοφών, [«Λακεδαιμονίων Πολιτεία» 2.1-2.5](#). Στο *Xenophontis opera omnia I–V*.²1900–21 [ανατ. 1961–1971]. Ed. E. C. Marchant. Oxford: Clarendon Press.

-Πλάτων, [«Αλκιβιάδης» Α' 120e-122d](#). Στο *Platonis opera I–V*. 1900–07 [ανατ. 1967–68]. Ed. J. Burnet. Oxford: Clarendon Press.

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό

Βίντεο

Εκπαιδευτική Τηλεόραση: [Έχουμε και λέμε: Επεισόδιο 1ο](#), [Έχουμε και λέμε: Επεισόδιο 3ο](#), [Έχουμε και λέμε: Επεισόδιο 6ο](#), [Έχουμε και λέμε: Επεισόδιο 11ο](#). 2004-05. Σενάριο - σκηνοθεσία: Π. Παππάς – Δ. Χαραλάμπους, επιστημονικός σύμβουλος: Ε. Κλουκινιώτου, αφήγηση: Μ. Πετρίδη, μουσική: Γ. Κουσουλής – Ν. Θεοδωράκης [πηγή: Εκπαιδευτική Τηλεόραση – ΥΠΕΠΘ].

[Σχολικό Μουσείο Κέρκυρας](#), 2010 (διάρκεια: 3'35'') [πηγή: YouTube].

Ταινίες / Ντοκιμαντέρ

[«Ο κύκλος των χαμένων ποιητών»](#) [*Dead Poets Society*] 1989 (διάρκειας 2:03:14)
σενάριο: Tom Schulman, σκηνοθεσία: Peter Weir, μουσική: Maurice Jarre,
Touchstone Pictures [πηγή: “Dailymotion”].

Τραγούδια / Ηχητικά αποσπάσματα

[“Another Brick in the Wall \(Part II\)”](#) (διάρκεια: 5’50’). Στίχοι, μουσική: Roger Waters, Pink Floyd, εκτέλεση: Pink Floyd, από τον δίσκο “The Wall”, Columbia – CBS, 1979. Για τη μετάφραση των στίχων στα ελληνικά, βλ. [εδώ](#) [πηγή: “Lyrics Translate”].

Φωτογραφίες / Εικόνες

[Art & Archaeology Artifact Browser](#) [πηγή: Perseus Digital Library – Ψηφιακή Βιβλιοθήκη του Περσέα].

Cultural Institute: [Reading](#) [πηγή: Google Art Project].

[Ψηφιοποιημένες Εικόνες Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου](#) [πηγή: Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο].

Ιστοσελίδες

Ancient Greece: [Education](#) [πηγή: The British Museum].

[Ancient Greek Cities - Σπάρτη: Η Αγωγή των Νέων](#) [Ιστοχώρος για τις αρχαίες ελληνικές πόλεις – Υπευθ. Ελ. Παπακυριάκου - Αναγνώστου].

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα Α΄ Γυμνασίου – 2^η Ενότητα: [Η εκπαίδευση των παιδιών στην αρχαία Αθήνα](#) [«Ελληνικός Πολιτισμός». Ιστοχώρος του Γ. Παπαθανασίου – Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο].

[Ελληνική Βικιπαίδεια](#) [Ελεύθερη Διαδικτυακή Εγκυκλοπαίδεια]

Ελληνική Ιστορία στο Διαδίκτυο [Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού]:

-Κλασική περίοδος - Αθήνα: [Εκπαίδευση](#) και [Στοιχειώδης και Ανώτερη Εκπαίδευση](#).

[Έντεκα \(11\) σχολεία μόνο με iPad ανοίγουν τον Αύγουστο στην Ολλανδία](#), 04/07/2013 [πηγή: “Lifo” – ηλεκτρονικό περιοδικό (αναδημοσίευση από το iPhoneHellas, 03/07/2013, όπου σχολιάζεται σχετικό άρθρο του περιοδικού Der Spiegel, 28/06/2013)].

Guisepi, R. (ed). [«Ιστορία της εκπαίδευσης»](#). Πρόκειται για τη μετάφραση του πρωτότυπου κειμένου “The History of Education” [πηγή: International History Project USA- World History From The Pre-Sumerian Period To The Present: A Collection Of World History Related Essays, Documents, Maps and Music].

[Η εκπαίδευση τον 5^ο αιώνα π.Χ. – Ο δάσκαλος στα κλασικά χρόνια](#) [πηγή: “The Ancient Web Greece” – «Αρχαίος Ιστός Ελλάδας»].

[Η Ιστορία της Εκπαίδευσης στην Ελλάδα](#) [πηγή: «Παιδεία» - Ιστοσελίδα της Π. Ψώρα].

Κόλλια, Ν. [«Ένας πνευματικός άνθρωπος»](#), 22/08/2013 [“Protagon.gr” – Ιστορίες για να σκεφτόμαστε διαφορετικά].

“Lexigram”: [Θησαυρός της Ελληνικής](#) [Ελεύθερα λεξικά και εκπαιδευτικά λογισμικά].

Νόησις [Πύλη της Αρχαίας Ελληνικής Επιστήμης και Τεχνολογίας - Κέντρο Διάδοσης Επιστημών και Μουσείο Τεχνολογίας]:

-[Αρχαίες επιφάνειες γραφής \(το χαρτί\)](#)

-[Κονδύλια γραφής \(τα αρχαία μολύβια\)](#)

Πλωρίτης, Μ. [«Το χρέος του πνευματικού ανθρώπου»](#). Από το άρθρο «Οι πνευματικοί άνθρωποι “όρθιοι ή ορθούμενοι”», εφημ. «Το Βήμα», 12/05/1982 [πηγή: “Scribd”].

Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα [Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας]:

-[Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής](#)

[Text2MindMap](#) [Ελεύθερο λογισμικό κατασκευής εννοιολογικών χαρτών]

[TimeRime](#) [Ελεύθερο λογισμικό δημιουργίας χρονογραμμών].

[Το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα](#) [πηγή: ΥΠΑΙΘ].

[Wordle](#) [Ελεύθερο λογισμικό δημιουργίας συννεφόμελων]. [24/09/2013].

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Προκειμένου η εφαρμογή του συγκεκριμένου σεναρίου στην τάξη να γίνει θελκτική ως πρόταση διδασκαλίας, κρίθηκε σκόπιμο από τη διδάσκουσα να τροποποιηθούν άρδην τα φύλλα εργασίας, ώστε να προσαρμοστούν στις δεξιότητες και τις γνώσεις του δυναμικού του συγκεκριμένου τμήματος στο οποίο θα γινόταν η εφαρμογή. Έτσι, οι ομάδες εργασίας περιορίστηκαν σε τρεις και τα Φύλλα Εργασίας απλοποιήθηκαν, με την αφαίρεση αρκετών πηγών, ωστόσο καταβλήθηκε προσπάθεια να διατηρηθεί αδρομερώς η συλλογιστική του σχεδιασμού τους, απαλλαγμένη από την πληθώρα των παραπομπών.

Α' Φάση: Νοηματική και γλωσσική επεξεργασία του κειμένου

1^η διδακτική ώρα: Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες των τριών ατόμων και παίρνουν θέση μπροστά στον υπολογιστή. Ύστερα από την ανάγνωση του εισαγωγικού σημειώματος και του κειμένου του Πλάτωνα που παρατίθεται στο σχολικό βιβλίο, γίνεται γλωσσική εξομάλυνση και επιδιώκεται η κατανόηση του κειμένου μέσω ερωτήσεων του διδάσκοντος. Πιο συγκεκριμένα, οι μαθητές καλούνται να επεξεργαστούν το αρχαίο κείμενο βασιζόμενοι στα γλωσσικά σχόλια του σχολικού βιβλίου και να καταλήξουν στα συμπεράσματά τους για τη διάρθρωση του εκπαιδευτικού συστήματος στην αρχαία Αθήνα με βάση τη συγκεκριμένη πηγή.

2^η διδακτική ώρα: Ο καθηγητής ελέγχει μέσω ερωτήσεων τον βαθμό πρόσληψης και κατανόησης του κειμένου από τους μαθητές. Κατόπιν, οι μαθητές απαντούν στο ερώτημα ποιον από τους τύπους δασκάλου που συνάντησαν θεωρούν πιο ενδιαφέροντα και θα ήθελαν να εξασκήσουν, αν ζούσαν στην κλασική Αθήνα. Με

βάση τις προσωπικές προτιμήσεις των μαθητών, ακολουθεί ο χωρισμός τους σε τρεις ομάδες των πέντε ή έξι ατόμων, αρκεί οι ομάδες να προκύψουν ισοδύναμες ως προς τη στελέχωσή τους με άτομα εξοικειωμένα με τον υπολογιστή και, επιπρόσθετα, με άτομα που διαθέτουν ευχέρεια χρήσης του λόγου. Είναι, επίσης, σημαντικό ο εκπαιδευτικός να κατευθύνει τον χωρισμό και τη σύνθεση των ομάδων, διασαφηνίζοντας τον ρόλο που θα κληθεί να παίξει κάθε μαθητής σε αυτές (χειριστής Η/Υ, γνώστης λογισμικού παρουσίασης, γνώστης λογισμικού επεξεργασίας κειμένου, γραμματέας, συντονιστής). Θα ήταν, επίσης, ενδιαφέρον οι ρόλοι αυτοί να εναλλάσσονται ανάλογα με τη δραστηριότητα, προκειμένου οι μαθητές να δοκιμάσουν τις δυνάμεις τους εκ περιτροπής σε διαφορετικού τύπου δεξιότητες. Προκύπτουν τελικά τρεις ομάδες, κάθε μία από τις οποίες αντιστοιχεί σε ένα πρόσωπο, που ήταν στην κλασική Αθήνα επιφορτισμένο με συγκεκριμένο ρόλο στην εκπαίδευση των παιδιών:

- ο Γραμματιστές
- ο Κιθαριστές
- ο Παιδοτρίβες.

Οι ομάδες παίρνουν θέση στον υπολογιστή και ανοίγουν τα Φύλλα Εργασίας, που έχει αποθηκεύσει ο εκπαιδευτικός στην επιφάνεια εργασίας του υπολογιστή τους. Εάν πρόκειται για πολυπληθές τμήμα, οι ομάδες μπορούν να χωριστούν περαιτέρω δια δύο, ώστε οι μαθητές κάνοντας χρήση οκτώ υπολογιστών να έχουν καλύτερη πρόσβαση και αμεσότερη επαφή με τις δραστηριότητες, γεγονός που θα περιορίσει τον κίνδυνο απόσπασης της προσοχής τους και της συνακόλουθης αδιαφορίας που ενέχει η στελέχωση πολυαριθμότερων ομάδων. Για τον ίδιο λόγο, τα Φύλλα Εργασίας είναι καλό να δοθούν από τον διδάσκοντα στον κάθε μαθητή και σε έντυπη μορφή.

Οι μαθητές προχωρούν σε διερεύνηση διαδικτυακών πόρων (με έμφαση σε αρχαίες πηγές από μετάφραση) και προβαίνουν σε εξαγωγή συμπερασμάτων που σχετίζονται με συγκέντρωση πληροφοριών σε σχέση με:

- Το εκπαιδευτικό σύστημα μια άλλης αρχαίας ελληνικής πόλης, συγκεκριμένα της Σπάρτης.
- Το εκπαιδευτικό σύστημα ενός άλλου αρχαίου κράτους, της Περσίας.
- Μια ιστορική αναδρομή που καταδεικνύει τους κυριότερους σταθμούς μετεξέλιξης της εκπαιδευτικής διαδικασίας στις χώρες του δυτικού κόσμου και την Ελλάδα.

3^η διδακτική ώρα: Οι μαθητές περνούν στην επόμενη δραστηριότητα, που αποτελεί στην πραγματικότητα συνέχεια της προηγούμενης και εξέλιξή της σε έναν περαιτέρω αναβαθμό. Οι μαθητές καλούνται πλέον να προβούν σε σύγκριση μεταξύ δυο παραδεδομένων καταστάσεων και έκφραση των προσωπικών τους συμπερασμάτων. Στη δραστηριότητα αυτή, όπως και στην επόμενη, εντάσσονται εναλλάξ ασκήσεις παραγωγής λόγου με έμφαση στον βιωματικό χαρακτήρα και οπτικοποίησης κειμένων μέσω του λογισμικού παρουσίασης. Επισημαίνεται ότι ο σχεδιασμός προβλέπει αξιοποίηση, προσπέλαση και ανάλυση των πηγών κατά την πρώτη ώρα και σύνθεση-παραγωγή του ζητούμενου νέου πόρου γνώσης κατά τη δεύτερη. Λόγω αυξημένης δυσκολίας και χρονικής πίεσης, οι ομάδες μπορούν να συνεχίσουν αυτές τις εργασίες εκτός ωρολογίου προγράμματος, οπότε ο διδάσκων πρέπει να καταρτίσει ένα χρονοδιάγραμμα προόδου και παράδοσης και να μεριμνήσει για την πιστή τήρησή του.

4^η και 5^η διδακτική ώρα: Οι μαθητές ασχολούνται με την τελευταία δραστηριότητα. Έρχονται σε επαφή με βίντεο και κείμενα, κατά βάση λογοτεχνικά αλλά και επιστημονικού ενδιαφέροντος, με σκοπό να προβληματιστούν και να καταθέσουν τις απόψεις τους αρθρώνοντας λόγο προσωπικό, ώστε να επεξεργαστούν τη μεταλογοτεχνική και μεταπολιτισμική ταυτόχρονα γλώσσα, που σταδιακά επιδιώκεται να γίνει κριτική μεταγλώσσα (Χοντολίδου, 2000). Σε γενικές γραμμές και κατά το δίωρο αυτό ισχύουν όσα επισημάνθηκαν και προηγουμένως περί χρονικού προγραμματισμού και επιδιώξεων μέσω των επιλεγμένων δραστηριοτήτων.

6^η διδακτική ώρα: Πρόκειται για την κατακλείδα του σεναρίου, οπότε δίνεται η δυνατότητα αναστοχασμού, κριτικής, αυτοκριτικής και εξαγωγής συμπερασμάτων για τις ομάδες και τα μέλη τους. Αρχικά, κάθε ομάδα παρουσιάζει στην ολομέλεια τις εργασίες της και στη συνέχεια οι μαθητές συζητούν από κοινού για τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν, αλλά και τα οφέλη που αποκόμισαν κατά τη διαδικασία σύνθεσης και δημιουργίας τους.

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Φύλλο Εργασίας 1: «Γραμματιστές»

1. Αφού συμβουλευθείτε τις ακόλουθες πηγές [Ξενοφών, «Λακεδαιμονίων Πολιτεία» 2.1-2.5](#) και τα [Παράλληλα Κείμενα](#), σημειώστε τα χαρακτηριστικά της εκπαίδευσης που λάμβαναν τα παιδιά στην αρχαία Σπάρτη. Μπορείτε να λάβετε, επίσης, υπόψη σας τις πληροφορίες από τα κείμενα [Η Εκπαίδευση στη Σπάρτη και την Κρήτη](#) (το τμήμα από: «Σύμφωνα με το μύθο ο Πέρσης Ανάχαρσις ... έχασε την ευνομία για την οποία τη θαύμαζε ο ελληνικός κόσμος») και [Η Αγωγή των Νέων](#) (χωρίς να τα αντιγράψετε!)
2. Υποθέστε ότι είστε έφηβος μαθητής στην αρχαία Αθήνα. Αξιοποιώντας τις πληροφορίες που συλλέξατε στην προηγούμενη δραστηριότητα αλλά και τα δεδομένα των αρχαίων πηγών [Πλάτων, «Πρωταγόρας» 325e-326c](#), [Αριστοφάνης, «Ιππής» 178-189](#), δημιουργείτε ένα κείμενο για το ημερολόγιό σας με τη μορφή προσωπικής εξομολόγησης. Σε αυτό θα συγκρίνετε την εκπαίδευση που λαμβάνετε στην πατρίδα σας σε σχέση με αυτή που λαμβάνουν οι νέοι της ηλικίας σας στην Σπάρτη, εντοπίζοντας ομοιότητες και διαφορές. Στην προσπάθειά σας αυτή θα σας φανούν χρήσιμα και τα ακόλουθα κείμενα [1], [2].
3. Αντλώντας στοιχεία από τις ακόλουθες πηγές:
  - [Κλειώ, η κόρη του ψαρά](#), από το βιβλίο της Β. Κενίγκ, «Η ζωή των παιδιών στην αρχαία Ελλάδα».
  - [Αρχαίες επιφάνειες γραφής \(το χαρτί\)](#)
  - [Κονδύλια γραφής \(τα αρχαία μολύβια\)](#)
  - [11 σχολεία μόνο με iPad ανοίγουν τον Αύγουστο στην Ολλανδία](#)

δημιουργείτε ένα λογισμικό παρουσίασης όπου θα καταδεικνύετε τις διαφορές της εκπαίδευσης ανάμεσα στον αρχαίο κόσμο και τη σύγχρονη εποχή καθώς και

τις νέες κατευθύνσεις που προβλέπεται να ακολουθήσει η εκπαίδευση στο μέλλον. Δώστε έμφαση σε όσα στοιχεία σας εντυπωσίασαν ιδιαίτερα. Ποιο είναι το δικό σας όραμα για το ιδανικό σχολείο του μέλλοντος; Μπορείτε να αντλήσετε εικόνες από τις ιστοσελίδες που επισκεφθήκατε ως τώρα αλλά και από τις ακόλουθες: [\[1\]](#) και [\[2\]](#).

Φύλλο Εργασίας 2: «Κιθαριστές»

1. Αφού συμβουλευθείτε τις ακόλουθες πηγές [Ξενοφών, «Κύρου Παιδεία»](#), [1.2.3-1.2.8](#) και [Πλάτων, «Αλκιβιάδης» Α΄ 120e-122d](#) (το τμήμα από: «Κι όταν γεννηθεί το πρώτο παιδί ... να υποδηλώσουν και τ' άλλα που παρακολουθούν τα προηγούμενα») σημειώστε τα χαρακτηριστικά της εκπαίδευσης των προαιώνιων αντιπάλων των Ελλήνων, των Περσών.
2. Αξιοποιώντας τις πληροφορίες που συλλέξατε στην προηγούμενη δραστηριότητα αλλά και τα δεδομένα των αρχαίων πηγών [Πλάτων, «Πρωταγόρας» 325e-326c](#) και [Αριστοφάνης, «Ιππής» 178-189](#), δημιουργείστε ένα λογισμικό παρουσίασης όπου θα καταδεικνύετε τις διαφορές της εκπαίδευσης μεταξύ της αρχαίας Αθήνας και της Περσίας, εντοπίζοντας ομοιότητες και διαφορές. Μπορείτε να αντλήσετε εικόνες από τις ιστοσελίδες που επισκεφθήκατε ως τώρα αλλά και από τις ακόλουθες: [1] και [2]. Στην προσπάθειά σας θα σας φανούν χρήσιμα και τα ακόλουθα κείμενα [1], [2].
3. Αντλώντας στοιχεία από τα ακόλουθες πηγές:
  - [«Ο κύριός μου, Αλκιβιάδης»](#) του Άγγελου Βλάχου.
  - [«Να'σαι καλά, Δάσκαλε!»](#) του Νίκου Καζαντζάκη.
  - [«Ο κύκλος των χαμένων ποιητών»](#) (“Dead Poets Society”) τα 16 πρώτα λεπτά της ταινίας,

να συντάξετε ένα κείμενο για την ιστοσελίδα του σχολείου μας, στο οποίο θα αναφέρετε ποιες πιστεύετε ότι πρέπει να είναι οι ικανότητες και τα προσόντα που θα πρέπει να διαθέτει ένας προικισμένος δάσκαλος, για να εμπνεύσει τους μαθητές του.

Φύλλο Εργασίας 3: «Παιδοτριβες»

1. Διαβάστε τα ακόλουθα κείμενα [Εκπαίδευση](#) (το τμήμα Ιστορία), [Ιστορία της Εκπαίδευσης](#) και [Η Ιστορία της Εκπαίδευσης στην Ελλάδα](#) και καταδείξτε τους σημαντικούς σταθμούς στην ιστορική εξέλιξη της εκπαιδευτικής διαδικασίας σε μια [χρονογραμμή](#).
2. Μελετήστε το ακόλουθο υλικό [Το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, Τι κάνω μετά το Γυμνάσιο](#): (από το βιβλίο Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού της Γ' Γυμνασίου), [Η εκπαίδευση τον 5ο αιώνα π.Χ. – Ο δάσκαλος στα κλασικά χρόνια](#). Συγκρίνετε την εκπαίδευση που λάμβαναν οι συνομήλικοί σας μαθητές στην αρχαία Αθήνα με αυτή που λαμβάνετε εσείς στις μέρες μας.
3. Διαβάστε τα ακόλουθα κείμενα που αναφέρονται στις εκπαιδευτικές διαδικασίες μιας περασμένης εποχής «[Η Νέα Παιδαγωγική](#)», «[Οι βαρετές Κυριακές, ο Ίκαρος και η προπαίδεια](#)», και «[Ένας πνευματικός άνθρωπος](#)». Παρακολουθείστε επίσης το ακόλουθο βίντεο που δίνει στοιχεία για τα παλαιότερα σχολεία: [Σχολικό Μουσείο Κέρκυρας](#). Δημιουργήστε ένα λογισμικό παρουσίασης, όπου θα φαίνονται οι ομοιότητες και οι διαφορές με τη σύγχρονη εποχή. Μπορείτε να αντλήσετε εικόνες από [εδώ](#) ([Φωτογραφικό αρχείο](#) > [Θέματα](#) > [Θησαυρός](#) > [Εκπαίδευση](#)) και [εδώ](#) ([search](#) > πληκτρολογήστε *reading*).

Ζ. ΆΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Ο διαθέσιμος χρόνος, το επίπεδο γνώσεων και η φιλομάθεια των μαθητών είναι παράγοντες που μπορούν να υπαγορεύσουν ποικίλες παραλλαγές του συγκεκριμένου σεναρίου. Με δεδομένο ότι ορισμένες από τις δραστηριότητες του σεναρίου προϋποθέτουν αυξημένες γνωστικές και νοητικές ικανότητες από την πλευρά των μαθητών, ο διδάσκων έχει την ευχέρεια στις συγκεκριμένες περιπτώσεις να εναρμονίσει το υλικό με τις ανάγκες της τάξης του. Αυτό μπορεί να γίνει είτε παρακάμπτοντας τα στοιχεία που θεωρεί ότι θα δυσχεράνουν την πορεία διεκπεραίωσης του σεναρίου είτε επενεργώντας δημιουργικά σε αυτά και προβαίνοντας σε μερικό μετασχηματισμό τους, λ.χ. με τη χρήση ανά δραστηριότητα επιπρόσθετων διευκρινιστικών ερωτήσεων που συγκεκριμενοποιούν και κατευθύνουν την έρευνα των μαθητών.

Πιο συγκεκριμένα, ερωτήματα τέτοιου τύπου θα μπορούσαν να είναι τα ακόλουθα (η επιλογή τους είναι ενδεικτική):

- Σε ποια στάδια-φάσεις χωριζόταν η εκπαίδευση των νέων στην αρχαία Σπάρτη; Να αναφέρετε τα όρια ηλικίας για το κάθε στάδιο και να περιγράψετε το είδος της παρεχόμενης γνώσης που περιελάμβανε.
  - Ποιες κατηγορίες νέων λάμβαναν εκπαίδευση στην αρχαία Αθήνα; Υπήρχαν ομάδες παιδιών που αποκλείονταν από το εκπαιδευτικό σύστημα και ποιες ήταν αυτές; Να καταγράψετε τα συμπεράσματά σας ως προς την καθολικότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης στην αρχαία Αθήνα.
- και/ή άλλα παρόμοια.

Πολλές επιμέρους δραστηριότητες του σεναρίου, οι οποίες αναγκαστικά θίγονται επιδερμικά λόγω έλλειψης χρόνου, θα μπορούσαν να μετατραπούν σε πολύωρο Σχέδιο Εργασίας (Project), με τη συμβολή και καθηγητών άλλων ειδικοτήτων. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι και η περίπτωση της ιστορίας της εκπαίδευσης στον δυτικό κόσμο, όπου θα μπορούσαν να εμπλακούν οι καθηγητές ξένων γλωσσών και

καλλιτεχνικών, προκειμένου να βοηθήσουν τους μαθητές να προσεγγίσουν σφαιρικά το θέμα. Επιπρόσθετα, οι μαθητές θα μπορούσαν να επισκεφθούν Σχολικά Μουσεία ή Μουσεία Εκπαίδευσης/Παιδείας, που υπάρχουν αρκετά ανά την επικράτεια, χωρίς ωστόσο παρουσία στο διαδίκτυο (για τον λόγο αυτό, εξάλλου, η εικονική περιήγηση σε αυτά δεν μπόρεσε να ενσωματωθεί σε κάποια από τις δραστηριότητες). Ακολουθεί ένας κατάλογος των σημαντικότερων: Μουσείο Παιδείας στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, Μουσείο Παιδείας του Εργαστηρίου του Ιστορικού Αρχείου Νεοελληνικής και Διεθνούς Εκπαίδευσης του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Πατρών, Θρακικό Μουσείο Παιδείας της Εταιρείας Παιδαγωγικών Επιστημών στην Κομοτηνή, Εθνικό Μουσείο Εκπαίδευσης Βέροιας, Εκπαιδευτικό Μουσείο Χίου, Πανεπιστημιακό Μουσείο Εκπαίδευσης στον Βόλο, Εθνικό Μουσείο Εκπαίδευσης του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Σχολικό Μουσείο στην Αμνάτο Ρεθύμνου, Μουσείο Σχολικής Ζωής στα Χανιά, Σχολικό Μουσείο Κέρκυρας και ένα αντίστοιχο στην Ύδρα.

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Υπάρχουν επιφυλάξεις ως προς την επάρκεια του προβλεπόμενου χρόνου για την πραγματοποίηση του σεναρίου, καθώς η εξοικείωση των μαθητών με ομαδοσυνεργατικές μεθόδους διδασκαλίας, όπως και η ευκαταία ευχέρειά τους στη χρήση Η/Υ, ενδέχεται να μην αποτελούν κεκτημένες δεξιότητες, δεδομένης μάλιστα της πολύ μικρής ηλικίας τους. Αξίζει, επίσης, να σημειωθεί ότι η φύση του παρατιθέμενου υλικού θα μπορούσε σε ορισμένες περιπτώσεις να χαρακτηριστεί «αιρετική» (επί παραδείγματι όσον αφορά το βίντεο των Pink Floyd για τον δίσκο The Wall, που στοχεύει να αναδείξει την αμφισβήτηση και τον αντίλογο σύγχρονων κινημάτων κατά της οργανωμένης, τυπικής εκπαίδευσης). Επιπρόσθετα, επισημαίνεται ότι ορισμένες από τις δραστηριότητες του σεναρίου απαιτούν για την προσπέλαση και τη διεκπεραίωσή τους αρκετά υψηλό επίπεδο γνωστικής και νοητικής ωριμότητας από την πλευρά των μαθητών, οπότε ο ρόλος του διδάσκοντος

αναδεικνύεται καταλυτικός για την ευέλικτη προσαρμογή που θα οδηγήσει στην απρόσκοπτη εφαρμογή του σεναρίου.

Η εφαρμογή του συγκεκριμένου σεναρίου στην τάξη αποδείχτηκε επίπονη και μη καρποφόρα διαδικασία. Οι μικροί μαθητές, χωρίς προγενέστερη εξοικείωση με τους Η/Υ δυσκολεύτηκαν αρκετά σε επίπεδο κατ' αρχάς πρακτικό: δεν μπορούσαν να ανοίξουν τους υπερδεσμούς των Φύλλων Εργασίας, κατέστρεφαν με άστοχες παρεμβάσεις τους κατά την πληκτρολόγηση τους συνδέσμους, γενικά δαπανήθηκε πολύς χρόνος στην προσπάθεια κατανόησης βασικών αρχών πλοήγησης στο διαδίκτυο και λειτουργίας του κειμενογράφου και των προγραμμάτων γραφείου. Ανυπέβλητη δυσκολία αντιμετώπισαν, επίσης, στην προσπέλαση των αρχαίων κειμένων, παρότι τους δόθηκαν σε μετάφραση. Τα αποσπάσματα ήταν εκτεταμένα και τα παιδιά αδυνατούσαν να τα κατανοήσουν νοηματικά χωρίς την παρέμβαση του εκπαιδευτικού. Ο σχεδιασμός εφαρμογής σεναρίου στην εισαγωγική αυτή ενότητα χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή, προκειμένου να μην καταλήξει σε παταγώδη αποτυχία, που θα απογοητεύσει τόσο τον διδάσκοντα όσο και τα ίδια τα παιδιά λόγω της έλλειψης χειροπιαστών αποτελεσμάτων.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Bertrand Y. & P. Valois. 2000. "John Dewey". Στο Houssaye, J. (επιμ.). *Δεκαπέντε παιδαγωγοί: Σταθμοί στην ιστορία της παιδαγωγικής σκέψης* (συλλογικό έργο). Μτφρ. Δ. Καρακατσάνη, επιμέλεια σειράς, Ν. Παπαγεωργίου. Αθήνα: Μεταίχμιο, 166.
- Βιγκότσκι, Λ. 2008. *Σκέψη και Γλώσσα*. Μτφρ. Μ. & Α. Ρόδη. Αθήνα: Γνώση.
- Böhm, W. 2000. "Maria Montessori". Στο Houssaye, J. (επιμ.). *Δεκαπέντε παιδαγωγοί: Σταθμοί στην ιστορία της παιδαγωγικής σκέψης* (συλλογικό έργο). Μτφρ. Δ. Καρακατσάνη, επιμέλεια σειράς, Ν. Παπαγεωργίου. Αθήνα: Μεταίχμιο, 189-211.
- Bruner, J. S. 1961. "The act of discovery", *Harvard Educational Review* 31, 21-32.
- Flacelière, R. 2000 [1970]. *Ο δημόσιος και ιδιωτικός βίος των αρχαίων Ελλήνων*. Μτφρ. Γ. Δ. Βανδώρος. Αθήνα: Παπαδήμας.
- Ιωαννίδου – Κουτσελίνη, Μ. 1997. *Η εκπαιδευτική πολιτική και το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών στην Κύπρο*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Κακριδής, Φ. Ι. 1994. «Η διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών από το πρωτότυπο», *Φιλολόγος* 75, 7-20.
- Kolobova K. M. & E. L. Ozereckaia. 1989. *Η καθημερινή ζωή στην αρχαία Ελλάδα*. Μτφρ. Γ. Ζωίδης. Αθήνα: Παπαδήμας.
- Κουτσογιάννης, Δ. 2012. «Ο ρόμβος της γλωσσικής εκπαίδευσης». Στο *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της 32^{ης} Συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας Α.Π.Θ.* Θεσσαλονίκη: ΙΝΣ (Ίδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη), 208-222.
http://ins.web.auth.gr/images/MEG_PLIRI/MEG_32_208_222.pdf

- Κουτσός, Θ. Μ. 2000. *Διδακτική της ιστορίας, Θεωρητική Προσέγγιση, Διδακτικά Μοντέλα*. Θεσσαλονίκης: Ζήτη, 19.
- Μαργου, Η. – Ι. 2009. *Ιστορία της εκπαίδευσης στην αρχαιότητα: Ο ελληνικός κόσμος*. Μτφρ. Β. Σερέτη, επιμέλεια: Ν. Α. Νικολάου. Αθήνα: Ζαχαρόπουλος.
- Μαυρόπουλος, Θ. 1986. «Η διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών», *Φιλολόγος* 46, 273-285.
- Μπαγάκης, Γ. (επιμ.). 2000. *Προαιρετικά Εκπαιδευτικά Προγράμματα στη Σχολική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Τουρνά, Χ. 2001. «Πρόταση για διαθεματική διδασκαλία της φιλοσοφίας σε ένα πολυτροπικό μαθησιακό περιβάλλον», *Φιλολογική* 77, 67-71.
- Τσάφος, Β. 2004. *Η διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας και Γλώσσας. Για μια εναλλακτική μαθητεία στον αρχαίο κόσμο*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Wertsch, J. V. 1985. *Vygotsky and the social formation of mind*. Cambridge MA: Harvard University Press.
- Χοντολίδου, Ε. 2000. «Παιδαγωγικές αρχές του προγράμματος». Στο Ομάδα έρευνας για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας: Αποστολίδου, Β., Καπλάνη, Β. & Ε. Χοντολίδου (επιμ.). *Διαβάζοντας λογοτεχνία στο Σχολείο... Μια νέα πρόταση διδασκαλίας*. Αθήνα: «Τυπωθήτω» – Γ. Δαρδανός, 15-35.